

Vrije
Universiteit
Brussel

Jeugdcriminaliteit- en geweld: Bevindingen van een Europees onderzoek inzake perspectieven voor preventie.

Materiaal voor de vorming
van politiemensen

Prof. dr. Jenneke Christiaens
en Ann Evenepoel

YouPrev

Vrije
Universiteit
Brussel

Co-financed by the European Commission within the Daphne III programme by DG Justice, Freedom and Security and coordinated by German Police University (DHPol).

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the authors; the European Commission cannot be held responsible for either its content or for any use which might be made of the information contained therein.

Jeugdcriminaliteit- en geweld: Bevindingen van een Europees onderzoek inzake perspectieven voor preventie.

Materiaal voor de vorming van politiemensen.

Prof. dr. Jenneke Christiaens en Ann Evenepoel

Inhoudsopgave

1	Algemeen.....	3
1.1	Introductie.....	3
1.2	Beknopte schets van het onderzoek.....	4
1.3	De criminele ‘jeugd van tegenwoordig’: nood aan nuancering?.....	6
2	Richtlijnen voor de preventie van jeugdcriminaliteit -en deviantie	8
3	Bronnen van informatie.....	16
3.1	Relevante instanties.....	16
3.2	Relevante tijdschriften.....	18
3.3	Voorbeelden van ‘goede praktijken’	19
4	Ter afsluiting.....	26
5	Referenties (Bibliografie).....	27

1 Algemeen

1.1 Introductie

Het is beter te voorkomen dan te genezen. Dit klassiek spreekwoord kan in principe door weinigen tegengesproken worden, zeker als het gaat over de preventie en de aanpak van jeugdcriminaliteit. Hoe dit juist dient ingevuld te worden, is echter veel minder voor de hand liggend. Jeugdcriminaliteit is vandaag (nog steeds) een belangrijk thema dat leeft zowel in de publieke opinie alsook in het media, politiek -en beleidsdiscours. Zowel nationaal als internationaal bestaat het domein van de preventie van jeugdcriminaliteit uit een brede waaier van actoren, instellingen, organisaties, elk met hun eigen methodiek en wijze van aanpak. Initiatieven gericht op het delen van deze ervaringen en kennis uit het werkveld blijven schaars, ook als het gaat over de uitwisseling van informatie tussen verschillende landen. Met als doel voor ogen deze leemte op te vullen, werd het Europees onderzoeksproject YouPrev opgestart. Gefinancierd door het Daphne III programma van de Europese commissie (“Prevent and combat violence against children, young people and women and to protect victims and groups at risk”)¹ hebben partners uit België, Duitsland, Hongarije, Portugal, Slovenië en Spanje van januari 2011 tot december 2012 een internationaal vergelijkend onderzoek uitgevoerd omtrent ‘best practices’ in de preventie van jeugdcriminaliteit. Hierbij werd de focus geplaatst op het inventariseren, synthetiseren en verbeteren van kennis omtrent het voorkomen en aanpakken van jeugdcriminaliteit, -geweld -en deviantie en deze te verspreiden bij relevante actoren, instellingen en beleidsmakers.

Daarom werd er in het kader van dit project ook voorzien in het aanreiken van een instrument met didactisch materiaal en dit ter beschikking te stellen aan personeel betrokken bij de opleiding en permanente vorming van enerzijds sociale werkers en anderzijds politiemensen.

Dit handboek, dat zich richt tot het politieel domein, werd opgebouwd rond verschillende stellingen die resulteerden uit onze studie.² Centraal staan aanbevelingen voor politie in het voorkomen en aanpakken van jeugdcriminaliteit. De stellingen zullen telkens onderbouwd worden met concrete resultaten uit onze studie. Doorheen

¹ Voor meer informatie: http://ec.europa.eu/justice/funding/daphne3/funding_daphne3_en.htm

het onderzoek werden tevens verschillende bronnen van informatie, relevante diensten en voorbeelden van goede praktijken meegegeven door actoren uit het veld. Deze zullen in een tweede gedeelte besproken worden.

1.2 Beknopte schets van het onderzoek

Zoals eerder aangegeven, bestond het voornaamste doel van ons onderzoek eruit om ten eerste zoveel mogelijk kennis en informatie te verzamelen omtrent ‘best practices’ in de preventie van jeugdcriminaliteit vanuit een multidisciplinair perspectief. Ten tweede deze vergaarde kennis te verspreiden op nationaal en internationaal niveau. Om deze doelstellingen te verwezenlijken, werd het belangrijk geacht een brede waaier van methoden te hanteren. De twee jaar durende studie werd opgedeeld in verschillende ‘workstreams’ waarin telkens verschillende kwalitatieve en/of kwantitatieve onderzoekstechnieken werden toegepast. In het onderstaande worden ter illustratie de verschillende fasen kort toegelicht.

Een eerste workstream bestond uit het inventariseren van bestaande nationale strategieën en praktijken van preventie. Hiertoe werd de nationale institutionele experts enquête verspreid onder relevante actoren uit het veld. Deze vragenlijst stuitte op een zeer lage response rate. Desalniettemin stelde de vergaarde kennis ons enigszins in staat om een beter zicht te krijgen op het jeugdpreventiedomein in België en over welke projecten, interventies en strategieën in dit domein lijken te overheersen.

Kort samengevat bestond de tweede workstream uit het werpen van een blik op de toekomst. Via de Delphi-methode³ werden experts uit het jeugdpreventiedomein gevraagd omtrent hun visie over toekomstige ontwikkelingen in het domein van jeugdde-

² Doorheen het onderzoek in België werd er meermaals gestuit op een lage respons. Daarom is het noodzakelijk om enige voorzichtigheid aan de dag te leggen bij het interpreteren van de resultaten die worden weergegeven. Deze zijn vaak beschrijvend en louter indicatief en kunnen niet veralgemeend worden naar de gehele populatie. Voor meer informatie omtrent deze methodologische tekortkomingen, verwijzen wij naar de gedetailleerde rapporten die te vinden zijn op de projectwebsite: www.youprev.eu.

linquentie en de mogelijke implicaties voor de aanpak en preventie ervan. De bevestiging van de respondenten werd enerzijds uitgevoerd via het afnemen van semigestructureerde interviews en anderzijds doormiddel van schriftelijke vragenlijsten.

De derde fase omvatte de lokale studie. Hierbij werden in België drie regio's gekozen: Brussel als stedelijke regio, Hasselt als semi-stedelijk/ruraal gebied en tenslotte Dinant als rurale omgeving.⁴ Deze onderzoeksfase trachtte jeugdcriminaliteit te bestuderen als een lokaal fenomeen en hoe hierop gereageerd wordt door de betrokken instanties en actoren. Er werden eerst en vooral in de geselecteerde regio's schoolenquêtes afgenomen bij jongeren tussen 14 en 17 jaar in het secundair onderwijs. Deze vragenlijsten werden gebaseerd op de zelfrapportage enquête (ISRD 3)⁵ aangevuld met een gedeelte omtrent ervaringen met en visies over preventieactiviteiten. In een tweede gedeelte van deze studie werden relevante actoren uit het preventiedomein geïnterviewd omtrent hun ervaring en perceptie van heersende problemen met jongeren in de buurt en hoe deze worden aangepakt. Er werd ook gepeild naar hun visie omtrent mogelijke uitdagingen voor preventiemethoden in de toekomst. Deze thema's werden eveneens voorgelegd aan jongeren via groepsdiscussies georganiseerd in de school. Jammer genoeg hebben slechts drie groepsdiscussies plaatsgevonden en dit enkel in Brussel (2) en Hasselt (1).

In een laatste fase werden de reeds verzamelde onderzoeksresultaten voorgesteld in workshops voor politiemensen en sociale werkers. De idee achter de workshops was het stimuleren van reflectie en discussie omtrent de preventie van jeugddelinquentie. Dit debat diende als bron voor verdere aanbevelingen van goede praktijken in de preventie van jeugddeviantie -en criminaliteit maar ook voor het construeren van de handleidingen voor politie en sociale werkers.

³ Voor meer informatie over deze methode kunnen volgende werken geraadpleegd worden: Rowe & Wright, 2001; Bastiaensen & Robbroeckx, 1995.

⁴ Wij opteerden voor drie regio's opdat zowel Vlaanderen als Wallonië in onze steekproef vertegenwoordigd zouden zijn. In de andere partnerlanden werden slechts 2 regio's gekozen.

⁵ Voor meer literatuur omtrent de zelfrapportage verwijzen we naar o.a. volgende werken: Ponsaers & Pauwels, 2003; Junger-Tas & Marshall, 1999; Gavray & Vettenburg, 2007; Pauwels & Pleysier, 2009.

Er werden in totaal 2 workshops georganiseerd: een Nederlandstalige en een Franstalige. Jammer genoeg konden we slechts een 5 tal personen per workshop motiveren om deel te nemen. Daarenboven was er in de Franstalige workshop geen politie aanwezig en in de Nederlandstalige een ondervertegenwoordiging van sociale werkers.

Het onderzoek in België kende in het algemeen een groot gebrek aan respondenten. Voornamelijk politiemensen konden moeilijk bereikt of gemotiveerd worden voor een deelname. Sommigen gaven aan dat politionele taken eerder repressief georiënteerd zijn en niet preventief. Desalniettemin kan politie een zeer belangrijke rol spelen bij de preventie van jeugdcriminaliteit -en deviantie. Met deze handleiding wordt er getracht hiervoor bewijs te leveren en een interessant instrument aan te reiken voor personen betrokken bij de opleiding en permanente vorming van de politie

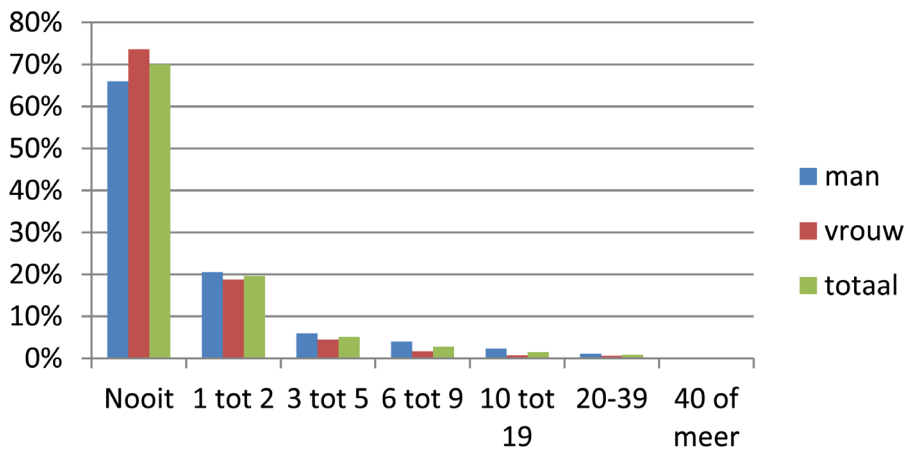
Vooraleer we overgaan tot het bespreken van concrete richtlijnen voor de preventie van jeugddeviantie -en criminaliteit, zullen er eerst enkele algemene bevindingen uit ons onderzoek aangekaart worden. Hierbij trachten we enige nuance aan te brengen aangaande belangrijke veronderstellingen over jongeren en hun gedrag.

1.3 De criminele 'jeugd van tegenwoordig': nood aan nuancering?

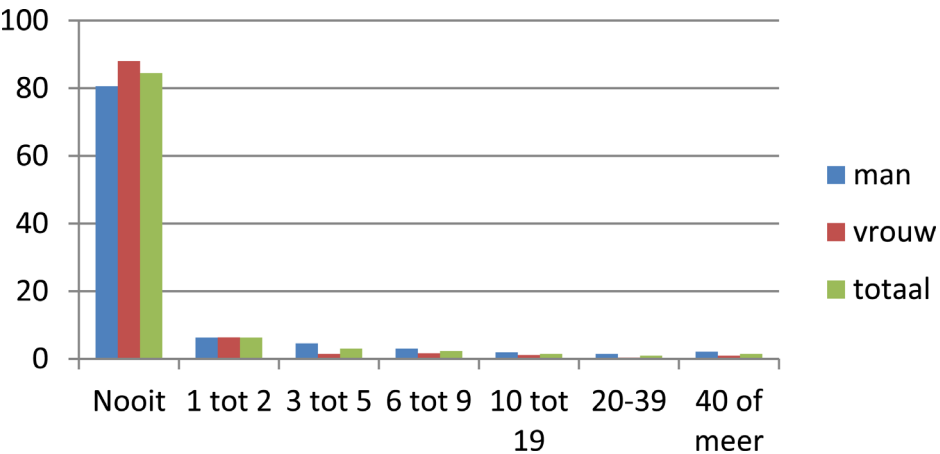
Zoals reeds vermeld hebben wij doorheen het onderzoek op verschillende tijdstippen experts uit het domein bevestigd. Een eerste vragenlijst werd verspreid onder relevante instellingen en actoren omtrent bestaande praktijken van preventie initiatieven. Uit deze bevestiging bleek dat er in België voornamelijk gericht wordt op het misbruik van illegale middelen, spijbelen, geweld en misbruik van alcohol en andere legale substanties. Tijdens de interviews met experts en de groepsdiscussies met jongeren in onze lokale studie, werd eveneens aangegeven dat volgens hen de belangrijkste problemen in de regio betrekking hebben op onder meer spijbelgedrag, drug- en alcoholgebruik en diefstal. Aan de andere kant werden eerder tegenstrijdige observaties gedaan bij de analyse van de schoolenquête. Hieruit bleek dat 69 % van de deelnemers nog nooit heeft gespijbeld, het overige gedeelte deed dit slechts een gemiddelde van 4 keer in het afgelopen jaar.

Ook het alcohol- en druggebruik bij jongeren bleek niet echt onrustwekkend. Een grote meerderheid (70,1 %) was nooit dronken in de laatste 30 dagen, bijna de helft was nooit dronken in zijn hele leven (49,3%). De onderstaande grafieken tonen duidelijk

dat slechts een kleine minderheid van de jongeren alcohol (grafiek 1.3. a) en soft drugs (grafiek 1.3. b) gebruiken op een problematische manier.

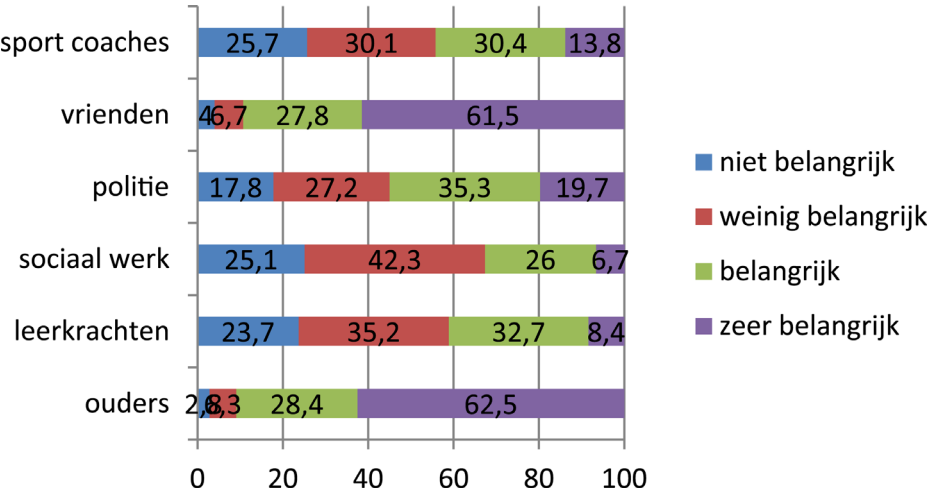

Figuur 1.3. a) Tijdens hoeveel gelegenheden in de laatste 30 dagen had de respondent genoeg alcohol geconsumeerd om dronken te zijn?

Figuur 1.3. b) Tijdens hoeveel gelegenheden in de laatste 30 dagen heeft de respondent cannabis gebruikt?

Uit de schoolenquête resulteerde eveneens dat het percentage van leerlingen dat aangaf nooit criminaliteit te hebben gepleegd, gelijk was aan het cijfer van leerlingen dat dit wel reeds had gedaan. Wanneer de leerlingen gevraagd werden welke actoren zij het meest aangewezen vinden in de preventie van jeugdcriminaliteit, bleek dat zij informele actoren (vrienden, ouders) het meest belangrijk achtten. De meningen over de rol van politie blijken eerder verdeeld. Toch iets meer dan de helft (55 %) percipieert de politie als belangrijk tot zeer belangrijk.

Figuur 1.3. c) Welke preventieactor speelt de belangrijkste rol in het voorkomen van jeugdcriminaliteit-en deviantie

2 Richtlijnen voor de preventie van jeugdcriminaliteit -en deviantie

In het volgende gedeelte zullen stellingen naar voor worden geschoven gebaseerd op resultaten uit het onderzoek. Er zal ook telkens aangegeven worden wat de praktische relevantie kan zijn voor politie in de preventie van criminaliteit of probleemgedrag bij jongeren.

Er is een gebrek aan samenwerking tussen verschillende relevante actoren in het domein.

Het Belgische preventielandschap wordt vaak gekenmerkt als zeer chaotisch en ongestructureerd (Melis & Goris, 1996; Intersectorale werkgroep algemene preventie, 2001). Ook in ons onderzoek werd deze observatie bevestigd. De aanwezigheid van zeer veel verschillende diensten en instanties in het domein van jeugdcriminaliteitspreventie bemoeilijkt logischerwijze het coherent samenwerken. Er werd zeer vaak door experts aangegeven hoe ze aan de ene kant de samenwerking en een multi-professionele aanpak belangrijk achten en maar de andere kant dit onvoldoende ontwikkeld blijft in België. Bovendien wordt de samenwerking sterk bemoeilijkt door het heersende spanningsveld tussen het welzijns -en veiligheidsperspectief. Desalniettemin kunnen formele overlegnetwerken een meerwaarde inhouden voor het jeugdpreventiedomein. De relatie tussen politie en het sociaal werk kan verbeterd worden door meer ervaringen, kennis en informatie uit te wisselen wat wederzijds begrip en respect in werkveld kan versterken.

Intermezzo: overlegnetwerken kunnen een bedreiging vormen voor het beroepsgeheim

In één van de workshops vond er een belangrijke discussie plaats omtrent mogelijke risico's verbonden aan het installeren van overlegfora. Informatie-uitwisseling over individuele dossiers bijvoorbeeld, kan het gevaar inhouden dat de vertrouwensband (die centraal staat bij het sociaal werk met jongeren) geschonden wordt. Bepaalde informatie zou bijvoorbeeld kunnen leiden tot andere doelgerichte interventies, die eerder een veiligheidsfinaliteit bevatten. Daarom werd er meermaals gewezen op het belang van een duidelijke deontologie en omkadering voor mogelijke overlegvormen. Tenslotte bleek ook dat het beroepsgeheim in België zeer belangrijk wordt geacht en blijkbaar in de praktijk sterk gerespecteerd wordt.

De politieopleiding dient beter afgestemd te worden op jeugd gerelateerde onderwerpen.

Tijdens één van de twee workshops in ons onderzoek werd er door politiemensen zelf gewezen op belangrijke leemtes in politieopleiding. In het algemeen dient de opleiding meer aandacht te schenken aan hoe om te gaan met jongeren. Via permanente vormingen (en dan voornamelijk voor mensen tewerkgesteld bij de jeugdbrigades) zou er meer kennis moeten verspreid worden over belangrijke thema's, nieuwe fenomenen en evoluties gerelateerd voor jongeren. Dit kan worden verwezenlijkt door een beroep te doen op expertise, kennis en ervaringen van andere actoren uit het veld. Lezingen

door bijvoorbeeld kinderpsychologen, jeugdrechters, straathoekwerkers, kinderrechtencommissariaat,.. zouden kunnen bijdragen tot een breder perspectief en visie van politiemensen omtrent jongeren en hun leefwereld.

Er dient geanticipeerd te worden op technologische evoluties die een belangrijke invloed kunnen hebben op de leefwereld van jongeren.

Het gebruik van het internet en andere multimedia instrumenten zijn niet meer weg te denken uit de leefwereld van jongeren. Uit ons onderzoek blijkt dat er in het algemeen verwacht wordt dat technologische evoluties belangrijke gevolgen zullen hebben voor het fenomeen van jeugdcriminaliteit en -jeugddeviantie. In de Delphi studie werden de respondenten gevraagd naar mogelijke uitdagingen voor preventie op basis van verwachte evoluties in de maatschappij. Een overgrote meerderheid van de bevroegde experts gaf aan dat cybercriminaliteit (gevolgd door geweld) zal stijgen in de komende jaren. De respondenten uitten in het bijzonder hun bezorgdheid over het verdoken karakter van cyberpesten. Pestgedrag kan immers verder gaan na de schooluren via sms of sociale netwerksites. Het is een zeer toegankelijke technologie, die moeilijk te controleren of te onderscheppen is. Dit creëert een (vals) gevoel van veiligheid en macht.

Hoe kan vanuit het politieel domein hierop geanticipeerd worden?

Een eerste antwoord maar ook uitdaging schuilt in een beter inzicht en begrijpen van de leefwereld van jongeren. Er dienen voldoende vormen voorzien te worden zodat politiemensen (betrokken bij het jeugdwerk) beter op de hoogte zijn van thema's, recente ontwikkelingen en fenomenen gelinkt aan jongeren. Cyberpesten bijvoorbeeld kan pas op een adequate manier aangepakt worden als men voldoende kennis heeft over de draagwijdte van het fenomeen. Als men inzicht heeft in hoe dit gedrag zich veruitlijkt en met behulp van welk medium, kan dit beter opgespoord en aangepakt worden. In één van onze workshops werd aangegeven dat cybercriminaliteit door politie ook proactief kan worden opgespoord. Dit vereist echter voldoende opleiding over het gebruik van het internet en sociale netwerk sites zoals Facebook. Een andere wijze van proactief werken is het informeren en sensibiliseren van jongeren. Verschillende participanten in ons onderzoek vrezden dat jongeren vaak geen besef hebben van mogelijke gevolgen van bepaalde handelingen of gedragingen. Dit geldt echter niet alleen voor cybercriminaliteit.

Uit de schoolenquête resulteerde dat enorm veel leerlingen bestanden van het internet halen op illegale wijze. Tijdens het afnemen van de enquêtes bleek eveneens dat zeer veel jongeren zich niet bewust waren dat bestanden downloaden van het internet grotendeels illegaal is. Hetzelfde bleek voor het cannabisgebruik. Verschillende leerlingen vertelden dat het zeer makkelijk is deze drugs te kopen en dat het vaak in het openbaar gebruikt wordt. Volgens sommige bevroagde experts weten veel jongeren door het 'gedoogbeleid' niet met zekerheid of het gebruik van softdrugs al dan niet is toegelaten.

Een belangrijke taak van politie omvat het wijzen op de wet en op de gevolgen van bepaald gedrag. Ook in deze context is het belangrijk om jongeren voldoende te sensibiliseren en te informeren omtrent relevante wetgeving. Dit kan plaatsvinden zowel binnen de schoolmuren als erbuiten. Hoewel bleek uit onze workshops dat er veel drugscontroles in samenwerking met de school worden uitgevoerd in ons land, werd er gewezen op mogelijk misbruik hiervan. Sommige scholen wensen helemaal geen samenwerking met de politie uit angst voor een negatieve reputatie. Anderzijds werden ervaringen gedeeld waarbij scholen drugspreventie-acties inschakelden om 'moeilijke' jongeren uit de onderwijsinstelling te verwijderen. Wanneer een preventieactiviteit samen met een school georganiseerd wordt, is het noodzakelijk om oog te hebben voor dergelijke situaties. Duidelijke, transparante afspraken dienen gemaakt te worden waarbij de betrokken actoren het doel en de inhoud van de geplande activiteit op voorhand voldoende bespreken.

Intermezzo: "Wat verboden is, lijkt aantrekkelijk"

Tijdens de groepsdiscussies met leerlingen werd op verschillende momenten gesteld dat dingen die verboden zijn, juist zeer aantrekkelijk lijken voor jongeren. Dit leidde zelfs tot het poneren van de stelling dat softdrugsgebruik gelegaliseerd dient te worden. Daartegenover werd net in het bovenstaande aanbevolen om voldoende te wijzen op de wet en informatie- en sensibiliseringsacties te organiseren. Deze initiatieven hoeven daarom niet meteen een strenge boodschap in te houden met een focus op het verboden karakter van druggebruik. Het dient eerder bespreekbaar gemaakt te worden waarbij er kan gewezen worden op de gevolgen van misbruik van illegale (maar ook legale)middelen. Men kan pogen om meer te werken rond het **verantwoord** gebruik van alcohol, drugs en andere middelen.

De beste preventiestrategie begint bij het luisteren naar jongeren.

Een gedeelte in de schoolenquête peilde naar de visies en ervaringen van jongeren met preventieprojecten. Daarbij werd hen onder meer gevraagd welke aanpak zij ervaren als efficiënt in het voorkomen van jeugddelinquent gedrag. Een analyse van de data toonde aan dat ‘luisteren naar hun problemen en zorgen’ gezien werd als de voornaamste strategie. Desalniettemin dient men uiteraard verder te gaan dan enkel ‘te luisteren’. Doorheen de verschillende bevragingen van actoren in het onderzoek werd de participatie en emancipatie van jongeren als cruciaal gepropagandeerd in de preventie van jeugdcriminaliteit, -deviantie, -en geweld. Hierbij is de communicatie tussen jongeren en politie een essentieel instrument. Tijdens de groepsgesprekken stelden zeer veel jongeren dat politiemensen hen vaak op een autoritaire en onrespectvolle manier benaderen en dat zij veel waarde hechten aan een gemoedelijke sfeer en wijze van aanpak. Aan de andere kant bleek uit de schoolenquête dat slechts 11,9% van de jongeren contact heeft gehad met de politie. Dit was vaak na vandalisme, geweld of diefstal. Deze tegenstrijdigheid zou kunnen verklaard worden door het feit dat dit klein percentage verwijst naar contact met politie na het stellen (of vermoedens) van een overtreding⁶. De negatieve houding aangekaart door de leerlingen zou dan eerder betrekking kunnen hebben op het ‘gewone’ contact met politie.

Zoals eerder aangehaald kan de opleiding van politiemensen hierin een belangrijke rol spelen. Niet enkel de kennis omtrent thema’s en relevante onderwerpen dient versterkt te worden maar ook sociale vaardigheden. Hoe kan je jongeren het best benaderen? Op welke manier dient er gecommuniceerd te worden in geval van problemen? Een constructieve samenwerking met het sociaal werk kan ook hier zeker een meerwaarde bieden.

⁶ In de schoolenquête werd immers de vraag als volgt geformuleerd: “Heb je ooit contact gehad met de politie omdat jij zelf iets illegaal had gedaan...?”

Intermezzo: de functie van de wijkagent

In deze context werd tijdens één van de workshops gewezen op de cruciale rol van de wijkagent. Deze persoon staat namelijk zeer dicht bij de buurtbewoners en fungeert als een belangrijk aanspreekpunt en luisterend oor. Het is dus van groot belang dat deze persoon zich zo toegankelijk mogelijk opstelt en communiceert met jongeren. We kunnen concluderen dat er niet alleen geïnvesteerd moet worden in de opleiding van de leden van de jeugdbrigades, maar ook in die van wijkagenten.

Jongeren worden vaak geconfronteerd met een racistische en discriminerende houding van politiemensen.

Uit de interviews met de leerlingen bleek dat zij vaak geconfronteerd worden met racisme en discriminatie. Klaarblijkelijk kwam dit voor bij jongeren onderling maar voornamelijk ook in contact met de politie. Eveneens door verschillende experts in ons onderzoek werd er gewezen op deze problematische relatie. De opleiding en vorming van politiemensen kan een belangrijk instrument zijn om de beeldvorming van politie te beïnvloeden. Het leren omgaan met cultuurverschillen kan begrip en respect voor andere culturen en bevolkingsgroepen positief bekrachtigen.

Er heerst een dalende tolerantie ten aanzien van jongeren.

Een zeer belangrijk onderwerp dat vaak naar voor kwam in het onderzoek, was het gebrek aan tolerantie ten aanzien van jongeren. Ten eerste werd in onze lokale studie door zowel leerlingen als bevraagde experts meermaals aangegeven dat er veel onverdraagzaamheid heerst en dan voornamelijk ten aanzien van jongeren. Deze visie werd eveneens bevestigd in de andere onderzoeksfases. In de Delphi studie bijvoorbeeld uitten de experts hun vrees over de steeds toenemende conflicten in onze maatschappij en dit zowel intercultureel als intergenerationeel. Deze conflicten werden vaak gerelateerd aan het domein van overlast en de gemeentelijke administratieve sancties. Dit instrument is momenteel in België een belangrijk discussiepunt in het politieke en publieke debat met in het bijzonder de toepassing op jongeren. In het onderstaande zal er even kort de context van dit domein worden toegelicht.

Intermezzo: gemeentelijke administratieve sancties en overlast in België

In 1999 werd in België de gemeentelijke administratieve sancties geïntroduceerd. Dit zou steden en gemeenten in staat moeten stellen om sneller en efficiënter te reageren op overlast. Deze kleine vormen van problemen, die zich vaak afspelen in de publieke ruimte, worden gezien als belangrijke oorzaken van onveiligheidsgevoelens bij de bevolking. De term overlast is echter zeer subjectief en dekt vele ladingen: het kan hier gaan om sluikstorten, wildplassen, lawaaioverlast, hangjongeren, ... Het is dan ook niet verrassend dat jongeren vaak het doelwit zijn van deze administratieve sancties, of kort weg GAS. Op dit moment woedt er een hevig debat over dit thema. Voornamelijk dan omtrent het wetsvoorstel om de toepassing van deze GAS boetes te verlagen van 16 naar 14 jaar als minimumleeftijd, dat in 2012 nog op de tafel werd gelegd. De respondenten uit ons onderzoek bleken voornamelijk tegenstanders te zijn van de gemeentelijke administratieve sancties voor jongeren. Zij drukten hun bezorgdheid uit omtrent de gebrekkige rechtswaarborgen en willekeur van de toepassing en de toenemende juridisering en criminalisering van jeugdgedrag.⁷

In onze workshops werd ook omtrent dit thema gedebatteerd. Een centrale vraag in één van de discussie was of de gemeentelijke administratieve sancties ook effectief een preventiemiddel zijn. Het werd door de aanwezige politie voornamelijk gezien als een soort van 'stok achter de deur', een laatste optie. Hierbij werd er wel benadrukt dat men als politieagent steeds eerst een waarschuwing moet geven. Als praten niet meer helpt, zijn GAS boetes volgens sommige deelnemers een effectief doch geen preventief instrument.

Vanuit de politie is het dus belangrijk om in eerste instantie te communiceren met de betrokken partijen. Uitleg verschaffen over waarom een persoon wordt aangesproken en wat de mogelijke gevolgen kunnen zijn. Er werd tijdens de workshop vermeld dat de politie soms zeer snel wordt ingeschakeld bij overlastvormen met jongeren zoals geluidsoverlast of rondhangen.

Het is belangrijk om oog te hebben voor klachten die resulteren uit pure onverdraagzaamheid. De politie kan in dergelijke gevallen, de buurtbewoners hierop wijzen en de

⁷ Voor meer informatie over overlast, de GAS boetes en minderjarigen kunnen onder meer volgende werken geraadpleegd worden: Devroe, 2010; Vander Beken, 2005; Van Audenhove & Vander Laenen, 2011

visie trachten te nuanceren of te bemiddelen waar nodig en dit in beide richtingen. Verschillende respondenten in ons onderzoek gaven aan dat er een algemeen gebrek van wederzijds begrip heerst tussen generaties. Proactieve projecten gericht op het beïnvloeden van de beeldvorming en perceptie van zowel jongeren als volwassenen kunnen een significante bijdrage leveren.

In België is er een tekort aan acties gericht op het voorkomen van geweld bij jongeren

Zoals reeds eerder vermeld, werd er in de schoolenquête gepeild naar ervaringen met onder andere activiteiten gericht op de preventie van geweld. In de onderstaande tabel worden de resultaten weergegeven.

Tabel 2: “Heeft de participant reeds deelgenomen aan activiteiten gericht op het voorkomen of reduceren van geweld door jongeren”

	Reeds deelgenomen aan activiteiten	Frequentie	Percentage
Valide waarden	Neen	822	77.7
	Ja	184	17.4
	Totaal	1006	95.1
Ontbrekende waarden		52	4.9
Totaal		1058	100.0

De tabel toont duidelijk aan dat een overgrote meerderheid van de jongeren uit onze steekproef nog nooit heeft deelgenomen aan activiteiten gericht op het voorkomen van geweld. Men kan ook opmerken dat het aantal ontbrekende waarden relatief hoog is. Dit zou eventueel kunnen wijzen op een gebrek aan kennis van sommige jongeren over dergelijke activiteiten. Daarenboven, wanneer de experts gevraagd werden om aan te geven welke criminaliteitsfenomenen volgens hen zouden stijgen in de komende jaren, bleek naast het aandeel van cybercriminaliteit, fysiek geweld het meest naar voren kwam. Tijdens één van de workshops werd eveneens aangehaald dat in België preventie bij jongeren voornamelijk gericht is op druggebruik en de algemene gezondheid.

In de toekomst dient er meer geïnvesteerd te worden in projecten gericht op het voorkomen of reduceren van jeugdgeweld. Dit kunnen sensibiliseringsacties inhouden waarbij er gewezen wordt op de gevolgen van gewelddadig gedrag of sociale vaardigheidstrainingen gericht op het aanleren van probleemoplossend gedrag en het leren omgaan met en uiten van gevoelens.

3 Bronnen van informatie

Tijdens het bevragen van onze respondenten werden inzake de preventie van jeugdcriminaliteit relevante instanties en organisaties ter sprake gebracht. Zo dienden in de institutionele enquête bijvoorbeeld experts aan te geven welke informatiebronnen zij gebruiken ter ondersteuning van hun werk. Bovendien werd hen gevraagd om aan te geven welke initiatieven zij ervaren als effectief, veelbelovend of ineffectief. We lijsten deze bronnen en voorbeelden van praktijken hieronder op.

3.1 Relevante instanties

■ Veiligheidsmonitor

(www.polfedfedpol.be/pub/veiligheidsMonitor/monitor_nl.php)

De veiligheidsmonitor omvat grootschalig bevolkingsonderzoek op verschillende tijdstippen in België omtrent veiligheid, slachtofferschap en het functioneren van de politiediensten.

■ De Belgische Prijs voor Veiligheid en criminaliteitspreventie

(<https://besafe.ibz.be/NL/Politie/belgische-prijs-prix-belge/Pages/default.aspx>)

Deze prijs wordt jaarlijks uitgereikt door de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken, Directie Lokale Integratie veiligheid. Er wordt elk jaar met een ander thema gewerkt. Meer informatie omtrent de prijsuitreiking van 2012 kan via de gegeven website gevonden worden.

- Het Belgisch forum voor Preventie en Veiligheid in de steden en gemeenten (www.urbansecurity.be)

Dit initiatief tracht steden en gemeenten in België te verzamelen om samen na te denken over een geïntegreerd criminaliteitspreventie beleid. Het beoogt zowel op nationaal als internationaal niveau dit beleid naar buiten te brengen en relevante informatie en goede praktijken uit te wisselen en te verbeteren.

- Jongerenwelzijn (www.jongerenwelzijn.be)

Dit Vlaams agentschap vormt een onderdeel van het Ministerie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Jongerenwelzijn is verantwoordelijk voor de uiteenzetting van de Bijzondere Jeugdzorg op het vlak van opvoedingsondersteuning, vrijwillige en gedwongen hulpverlening bij problematische opvoedingssituaties en de begeleiding aan jongeren die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd. Het agentschap staat ook in voor de erkenning en subsidiering van voorzieningen en projecten binnen de sector van de Bijzondere Jeugdzorg.

- Integrale jeugdhulp (www.wvg.vlaanderen.be/jeugdhulp)

Integrale jeugdhulp is een beleidsinstrument van Vlaanderen en heeft als doel het optimaliseren van de samenwerking en afstemming tussen de verschillende jeugdhulpsectoren.

- Vereniging voor Vlaamse Steden en Gemeenten (www.vvsg.be)

Als ledenorganisatie staat de Vereniging voor Vlaamse Steden en Gemeenten in voor de visie ontwikkeling van het lokale bestuursniveau, de dienstverlening (zoals kennis- en informatie-uitwisseling) en de belangenbehartiging van de lokale overheden in Vlaanderen.

- Federale overheidsdienst Binnenlandse Zaken (www.ibz.be)

Relevant voor deze context omvat de sectie 'Veiligheid en Preventie' van de federale overheidsdienst Binnenlandse Zaken. Er kan meer informatie gevonden worden over

de directies verantwoordelijk voor het veiligheid en preventie beleid op federaal en lokaal niveau.

■ Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (www.nicc.fgov.be)

Dit instituut is een federaal wetenschappelijke instelling van de Federale Overheidsdienst Justitie. Het voert onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek uit op vraag van gerechtelijke overheden.

■ Vlaams Informatiepunt Jeugd (www.vipjeugd.be)

Deze vzw is een netwerkorganisatie dat instaat voor de ondersteuning en stimulatie van informatieverstrekking ten behoeve van kinderen, tieners en adolescenten.

■ Vereniging voor alcohol –en andere drugproblemen (www.vad.be)

Deze vzw verenigt de grote meerderheid van Vlaamse organisaties die zich buigen over problematieken als drugs, alcohol, psychoactieve medicijnen en gokken. Deze vereniging wil in het algemeen deze problemen bespreekbaar maken, de aanpak ervan ondersteunen en tenslotte (inter)sectorale netwerken uitbouwen met relevante partners.

3.2 Relevante tijdschriften

■ Welwijs (www.welwijs.be)

Dit tijdschrift beoogt informatie te verstrekken over de raakvlakken van welzijn en onderwijs. Welwijs is opgericht door de v.z.w. Majong⁸ dat zich bezighoudt met het verbeteren van de positie van maatschappelijk kwetsbare jongeren. Welwijs heeft als doel de wisselwerking tussen onderwijs en relevante sectoren te verbeteren.

⁸ Majong staat voor Maatschappij -en jongerenproblemen.

■ Weliswaar (www.weliswaar.be)

Weliswaar is het welzijns –en gezondheidsmagazine voor Vlaanderen. Het vakblad is bestemd voor iedereen die tewerkgesteld is of actief betrokken is bij het welzijnswerk en de gezondheidssector.

■ Panopticon (www.maklu.be/panopticon)

Panopticon is een academisch tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk.

3.3 Voorbeelden van ‘goede praktijken’

In het onderstaande beschrijven we voorbeelden die door onze respondenten tijdens de institutionele enquête als effectieve of veelbelovende preventiepraktijken naar voor werden geschoven.

■ Rots en water (www.rotsenwater.nl)

Dit concept is afkomstig uit Nederland. ‘Rots en water’ is een sociale vaardigheidstraining voor jongens en meisjes dat zich voornamelijk toespitst op het versterken van de weerbaarheid.

■ ZAPP (www.zapponline.be)

ZAPP staat voor ‘Zelfredzaam en Actief Preventie Project’ en wordt georganiseerd in samenwerking met het stadsbestuur van Antwerpen. Het project omvat sociale vaardigheidstrainingen voor jongeren met een focus op agressiebeheersing en versterking van de weerbaarheid.

■ API

Deze afkorting staat voor het Franse ‘Accompagnement Post-Institutionnel’ en betekent letterlijk postinstitutionele begeleiding. De organisatie API is verbonden aan de

gesloten gemeenschapscentra waar minderjarigen geplaatst worden en staat in voor de begeleiding van jongeren die de instelling verlaten. Op deze manier wordt er getracht de minderjarigen optimaal te re-integreren in hun omgeving.

■ TOP-coaches

TOP-coaches of voluit: ‘Terug Op Pad’ coaches is eveneens een project gericht op jongeren die een instelling verlaten. De doelgroep bestaat echter wel uit Antwerpse adolescenten tussen 18 en 25 jaar.

■ Time-out

Dit project wordt gebruikt in de schoolcontext waarbij jongeren, die probleemgedrag vertonen, even een ‘time-out’ worden geboden. Inhoudelijk gaat het om een intensieve begeleiding om hen zo snel mogelijk terug naar de schoolbanken te leiden. Dit project wordt dus voornamelijk ingeschakeld om vroegtijdige schooluitval te voorkomen.

■ Accrochage Scolaire

Deze diensten zijn opgericht door de Federatie Wallonië en Brussel en heeft als doel om spijbelen en vroegtijdige schooluitval te reduceren en te voorkomen. Het richt zich voornamelijk op jongeren die niet langer kunnen terug keren naar hun school of dreigen in deze situatie terecht te komen.

■ Unplugged project

Dit project is een vormingsprogramma ten behoeve van leerkrachten en is gericht op het voorkomen van druggebruik bij leerlingen. Het programma omvat voornamelijk didactisch materiaal om een project dag of week op te starten binnen de school.

■ Schoolspotters

Schoolspotters zijn mensen die worden ingezet in de schoolomgeving waar er overlastproblemen door jongeren heersen. Ze fungeren als aanspreekpunt voor mogelijke pro-

blemen of gaan zelf jongeren aanspreken indien er zich vormen van overlast voordoen.

■ Fan coaching

Dit is een project dat zich richt op het voorkomen van gewelddadig gedrag bij (jonge) voetbalsupporters. Fan coaching omvat voornamelijk culturele en pedagogische activiteiten. Het is echter niet altijd specifiek gericht op jongeren, maar op voetbalsupporters in het algemeen.

■ Opboksen (www.opboxen.nl)

Dit project, dat afkomstig is uit Nederland, tracht via boks trainingen een platform te bieden om jongeren sociale vaardigheden aan te leren. Er wordt getracht om jongeren te bereiken die hun weg naar klassieke sportverenigingen niet vinden. De trainingen, die gepaard gaan met intensieve begeleiding, werken voornamelijk rond het versterken van zelfvertrouwen, het zelfbeeld en het verantwoordelijkheidsgevoel.

■ Passarelle

Dit project tracht door collectieve activiteiten voor jongeren met een focus op 'straatkunst' te werken rond de het voorkomen van jeugdgeweld.

■ Project nultolerantie

Dit project richt zich op jongeren tussen 12 en 23 jaar die problematisch druggebruik vertonen en hierdoor reeds strafbare feiten hebben gepleegd. Het project omvat een intensief begeleidingsprogramma dat van start gaat nadat de jongere onderworpen werd aan een maatregel van de jeugdrechtbank. Het wordt voornamelijk als effectief beschouwd voor persisterende jonge druggebruikers die geen enkele motivatie hebben om het probleem op te lossen.

■ ‘Eté solidaire je suis partenaire’

Dit project wordt georganiseerd vanuit de Waalse overheid en tracht tijdens de zomermaanden (via een vakantiejob) jongeren hun burgerzin en verantwoordelijkheid te versterken. De jongeren voeren een soort van gemeenschapstaak uit of een opdracht gericht op het algemene belang van een buurt, om zo de banden in een wijk of gemeente te versterken en de jongeren te socialiseren.

■ Pot project

Dit project biedt begeleidingstrajecten voor jongeren in het deeltijdsonderwijs en is gericht op het voorkomen van spijbelen en schooluitval.

■ Columbus project

Dit project is gericht op minderjarigen en hun familie die het voorwerp vormen van een interventie van het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg. Het Columbus project omvat in het algemeen hulp en ondersteuning bij het zoeken naar een oplossing voor de problemen die voorhanden zijn.

■ Project vroeginterventie

Deze werkvorm uit Antwerpen is gericht op jongeren die beginnend problematisch drug- of alcoholgebruik vertonen. Aan het einde van de begeleidende sessies wordt er beslist of de jongere dient doorverwezen te worden naar een andere dienst of welke stappen er best dienen ondernomen te worden.

■ Overleg Jongeren OntmoetingsPlaatsen (JOP)

Dit initiatief is gericht op het creëren van ‘hangplaatsen’ voor jongeren. De buurtbewoners en de jongeren zoeken samen naar een oplossing voor mogelijke problemen met de publieke ruimte. Na overleg kan er een jongeren ontmoetingsplaats geïnstalleerd worden waarbij ze de ruimte zelf mogen inrichten. Dergelijk initiatief wordt voor namelijk gehanteerd in Nederland.

■ Zorgtraject crisis & collocatie

Deze werkvorm afkomstig uit Zuid-West-Vlaanderen is gericht op kinderen en jongeren met psychiatrische problemen die aangemeld werden bij jeugdparket met oog op een collocatie. Het zorgtraject houdt een screening in van het dossier door kind –en jeugdpsychiaters met als doel een gepast alternatief te vinden voor een gedwongen opname.

■ Jeugdinterventie team (Antwerpen)

Dit is een stadsdienst dat doormiddel van huisbezoeken na een geval van overlast, de minderjarige en zijn gezin confronteert. Er wordt geïnformeerd naar de achterliggende leefdomeinen en mogelijke problemen om zo begeleidingstrajecten op te starten of door te verwijzen naar relevante diensten.

■ Vzw Jong (www.vzwjong.be)

Deze organisatie omvat het jeugdwelzijnswerk in Gent en stelt de maatschappelijke en persoonlijke participatie en emancipatie van jongeren als doel voorop. Dit omvat naast het organiseren van dagdagelijkse activiteiten voor kinderen en jongeren ook het bieden van trajectbegeleiding en het adviseren en sensibiliseren van overheden en relevante sectoren.

■ 't Circuit

Dit vroeginterventieproject van het centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg Largo (vestiging Roeselare) is gericht op jongeren uit het secundair onderwijs die experimenteren met alcohol en/of drugs. Het programma omvat een individueel -en een groepsaanbod dat zowel begeleiding als informatieverstrekking als doel heeft.

■ ACT therapie (Acceptance & commitment therapy)

Deze preventietraining is gericht op jongeren van het secundair onderwijs dat tracht jongeren te leren dat negatieve dingen bij het leven horen en deze te accepteren. Aan de andere kant wordt er gewezen op dingen die als waardevol worden gezien en hoe

deze aan te wenden als leidraad in het leven. Deze therapie is een vorm van algemene gezondheidspreventie dat algemeen welbevinden bij jongeren wilt stimuleren.

■ Eigen kracht conferenties

Deze ‘family group conferences’ houdt in dat in geval van problemen alle sleutelfiguren uit iemands omgeving worden samengebracht om een oplossing (plan) te vinden. De uitwerken van dit plan met familie, vrienden, burens, ... draait rond het inzetten van ‘eigen krachten’ waarbij er zelf beslist wordt over mogelijke oplossingen voor de problemen voorhanden. Een onafhankelijke professionele hulpverlener treedt op als coördinator.

■ Jes Antwerpen

Dit stadslabo staat in voor de jeugdwerking in Antwerpen. Deze dienst organiseert activiteiten, vormingen, cursussen voor jongeren. Voornamelijk het vecht- en dansproject dat door deze vzw georganiseerd wordt in kwetsbare buurten werd aanzien als een goede preventiepraktijk.

■ First offenders

Dit is een project uit Gent waarbij de politie samen met de dienst maatschappelijke zorg samenwerkt met het jeugdparket. Minderjarigen die een eerste feit hebben gepleegd, worden onderworpen aan een opvolgingstraject. Er wordt niet enkel getracht recidive te voorkomen, maar ook hulp te bieden in situaties waar het gedrag een achterliggende oorzaak heeft.

■ SOS Enfants

Dit centra (in het Nederlands: Vertrouwenscentra kindermishandeling) tracht naar oplossingen te zoeken in situaties waar er sprake is of vermoedens van kindermishandeling.

■ Machtig!

Machtig! omvat een trainingsprogramma van het Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg 'Eclips' (Gent) dat tracht jongeren te helpen om meer macht te krijgen over hun eigen leven en hen weerbaarder te maken. Dit programma is gebaseerd op de 'rots en water'-techniek dat reeds besproken werd.

■ Stappenplan Spijbelen

Dit beleidsinstrument omvat in principe een handleiding om te komen tot een geïntegreerde aanpak van spijbelgedrag bij jongeren waarbij alle relevante diensten worden betrokken en gestimuleerd worden tot samenwerking.

■ 'No Blame' methode (www.leefsleutels.be/cms/basisonderwijs/vormingenbuitenschool/pestenstoppen/)

Deze methodiek is gericht op het aanpakken en voorkomen van pestgedrag. Het gaat hier niet echt om een project maar eerder een methode die ter beschikking gesteld wordt aan scholen om op een probleemoplossende, niet bestraffende manier om te gaan met pestgedrag.

■ Netheidscharter

Een netheidscharter is een actie in Gent waarbij (onder meer) leerlingen van een school kunnen samenwerken met de stadsdienst om de stad proper te houden. Dit kan een positieve invloed hebben op een propere schoolomgeving en op de relatie tussen de buurt en de school.

■ Groene zorgprojecten voor jongeren

Dit zijn projecten die jongeren inschakelen in zorgboerderijen of andere natuur gerelateerde projecten om hen een zinvolle tijdsbesteding aan te bieden.

■ Project Koplopers: ‘Jonge Leiders in actie’

Het project ‘koplopers’ is opgericht vanuit het Lokerse vindplaatsgericht jeugdwerk van Vzw’s Jeugdclubs en ‘Uit De MArge’. Het bestaat uit een intensieve vorming voor maatschappelijk kwetsbare jongeren met een leidersmentaliteit. Het is een emancipatorische leiderschapstraining waarin maatschappelijke vorming, groepsvorming en sociale actie gecombineerd worden. Het beoogde effect is een aantal leidersfiguren uit verschillende wijken een rol te laten spelen in de maatschappelijke verandering van die buurten.

■ ‘Réveille toi mon gars’

Dit project is opgericht door het ‘Centre Jeunesse’ van Laeken en omvat een duikproject dat gericht is op het aanleren van sociale vaardigheden voor jongeren uit moeilijke buurten. Er wordt gewerkt rond het zelfvertrouwen en het omgaan met een groepsdynamiek.

Verder werden nog algemene concepten zoals vroegtijdige interventie, herstelbemiddeling, buurtwerking, jeugdclubs aangegeven als positieve preventiepraktijken.

4 Ter afsluiting

Tot slot moeten we even stil staan bij het concept ‘goede praktijken’. Wanneer kan men stellen dat een preventieproject ook effectief werkt? Uit ons onderzoek bleek dat er volgens onze respondenten een groot gebrek is aan systematische evaluatie van de preventiepraktijken in België. Daarenboven is het evalueren van preventieprojecten niet vanzelfsprekend. Hoe kan er geconcludeerd worden dat verandering in een bepaald gedrag bijvoorbeeld ook effectief veroorzaakt werd door de interventie of activiteit waaraan werd deelgenomen? Daarnaast toonde ons onderzoek ook aan dat de bevraagde jongeren zeer weinig ervaring met en kennis hebben over preventieactiviteiten. Daarenboven zou de meerderheid uit de steekproef zeer weinig delicten plegen en geen problematisch alcohol- of druggebruik vertonen. Hieruit zouden we kunnen concluderen dat enerzijds (zoals reeds aangehaald) onze steekproef (schoolgaande jeugd) niet de klassieke doelgroep van preventie in België heeft bereikt. Aan de andere

kant zou dit evengoed kunnen impliceren dat juist die strategieën, activiteiten of initiatieven die niet ervaren worden als zijnde gericht op het voorkomen van criminaliteit bij jongeren juist de ‘beste’ projecten zijn. Met andere woorden dient men het belang van primaire, algemene preventie zeker niet te onderschatten.

Het onderzoek in België heeft echter aangetoond dat het preventiedomein vaak louter gericht is op het reduceren van risicofactoren en dus strategieën inhoudt met een focus op een bepaalde ‘risico’ groep. De lijst van projecten die werd beschreven, toont duidelijk aan dat deze ‘goede praktijken’ vaak gericht zijn op individuele gedragsverandering en specifieke doelgroepen zoals alcohol- en druggebruikers, spijbelaars, overlastjongeren,...

5 Referenties (Bibliografie)

- Bastiaensen, P. A. C. M., & Robbroeckx, L. M. H. (1994). Kenmerken en toepassingen van de Delphi-methode als onderzoekstechniek. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 33(6), 284–294.
- Devroe, E. (2010). Workshop “Last van overlast door jongeren?” Overlast voor of door jongeren? In F. Cazan, C. De Craim, & E. Traets (red.), *Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden* (pp. 115–135). Antwerpen-Apeldoorn: Maklu.
- Gavray, C., & Vettenburg, N. (2007). La délinquance juvénile auto-révélee: le cas de la Belgique. *Carrefour de l'éducation*, 2(24), 53–72.
- Intersectorale werkgroep algemene preventie. (2001). Organisatie van de algemene preventie. Administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.
- Junger-Tas, J., & Marshall, I. H. (1999). The Self-Report Methodology in Crime Research. *Crime and Justice*, 25, 291–367.
- Melis, B., & Goris, P. (1996). *Algemene preventie in Vlaanderen: op zoek naar orde in de chaos*. Leuven: K.U.Leuven Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie.
- Pauwels, L., & Pleyzier, S. (2009). Self-report studies in Belgium and the Netherlands. In R. Zauberman (red.), *Self-reported crime and deviance studies in Europe: current state of knowledge and review on use*. (pp. 51–76). Brussel: VUB Press.
- Ponsaers, P., & Pauwels, L. (2003). De onderzoekbaarheid van jeugddelinquentie. Over de self-report-methode. In *Jongeren en criminaliteit: lezingen in het kader van de*

Inaugurele Postuniversitaire Vormingscyclus Criminologie. (pp. 45–69). Mechelen: Kluwer.

Rowe, G., & Wright, G. (2001). Expert opinions in forecasting: the role of the Delphi technique. In *Principles of forecasting: A handbook for researchers and practitioners* (pp. 125–144). Boston: Kluwer Academic Publishers.

Van Audenhove, S., & Vander Laenen, F. (2011). GAS en minderjarigen: strookt dit met het IVRK? *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, 5, 281–284.

Vander Beken, T. (2005). Minderjarigen en gemeentelijke administratieve sancties. In L. Veny & N. De Vos (red.), *Gemeentelijke administratieve sancties: bundeling van de bijdragen aan de studienamiddagen “Gemeentelijke administratieve santies”, gehouden te Genk op 1 juni 2005 en te Gent op 8 juni 2005* (p. 285). Brugge: Vanden Broele.

Afdruk

Uitgever:

Vrije Universiteit Brussel
Faculteit Recht en Criminologie
Vakgroep Criminologie
Pleinlaan 2, 1050 Brussel

Contact persoon:

Prof. Dr. Jenneke Christiaens
Jenneke.Christiaens@vub.ac.be

Ontwerp en Productie: Hubertus Wittmers, Medicom Marketing GmbH, Duitsland

Jeugdcriminaliteit- en geweld:

Bevindingen van een Europees onderzoek inzake perspectieven voor preventie. (YouPrev)

Een samenwerking van

Vrije
Universiteit
Brussel

Universidad
Zaragoza

Deutsche
Hochschule der Polizei

CENTRO DE
PARA A

ESTUDOS
INTERVENÇÃO
SOCIAL

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

mta tkszi

